

A testnevelés infrastruktúrális háttérfeltételeinek vizsgálata a szakiskolák körében

Szépné Varga Henrietta¹, Balatoni Ildikó²

¹ minőségbiztosító, Debreceni Egyetem Klinikai Központ Minőségügyi Iroda, 4032 Debrecen, Nagyerdei krt.98.

² operatív igazgató, Debreceni Egyetem Klinikai Központ Operatív Igazgatóság, 4032 Debrecen, Nagyerdei krt.98.

INFO

Dr. Balatoni Ildikó
balatoni@med.unideb.hu

Keywords:

vocational school,
physical education,
gymnasium,
infrastructure

ABSTRACT

Abstract. Physical activity is important at all ages, especially in the case of adolescents, as the foundations of most adult habits are laid down in this age. With the introduction of everyday physical education in public education, great progress has been made in Hungary in achieving regular physical activity among young generations. However, to be able to ensure this, certain infrastructure conditions are also required. In our research, we were interested in how well Hungarian vocational schools are equipped with gyms. In Budapest and also in the counties of Hungary, we visited a total of 84 vocational schools. On the basis of the data obtained, it can be concluded that the number of available gyms is currently not sufficient for high quality physical education lessons.

Kulcsszavak:

szakiskola, testnevelés,
tornaterem, infrastruktúra

Absztrakt: A fizikai aktivitás minden életkorban fontos, különösen az a serdülőkorúak esetében, mivel ebben az életkorban alapozódnak meg a felnőttkori szokások. A mindennapos testnevelés közoktatásban történő bevezetésével hazánkban nagy előrelépés történt a fiatal generációk rendszeres fizikai aktivitásának megvalósítása terén. Ennek kivitelezéséhez azonban infrastruktúrális feltételek is szükségesek. Jelen kutatásunk során arra voltunk kíváncsiak, hogy a hazai szakiskolák tornatermi ellátottsága hogyan alakul. Magyarország megyéiben és Budapesten összesen 84 szakiskolát kerestünk meg. A kapott adatok alapján megállapítható, hogy a rendelkezésre álló tornatermek száma jelenleg nem elegendő a színvonalas testnevelés órák megvalósításához.

A publikáció elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00003 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Bevezetés

A serdülőkori szokások meghatározzák a felnőttkori egészségmagatartást, az ebben az életkorban sportolásra fordított idő megtérül a jövőbeli/felnőttkori egészség szempontjából. Számos kutatás mutatta ki a pozitív kapcsolatot a fizikai aktivitás és az egészségi állapot között. Ezek a hatások javítják az életminőséget, a testi és lelki jóllétet és segítenek a káros szenvedélyek megelőzésében. A szabadidősport egészségvédő hatásai révén különösen nagy jelentőségű a serdülő korosztály vonatkozásában (Pikó és Keresztes 2007; Mikulán, Keresztes és munkatársai 2010). A rendszeres fizikai aktivitás hozzájárul a kardiovaszkuláris megbetegedések megelőzéséhez, csökkenti a 2-es típusú diabétesz, valamint a daganatos megbetegedések kialakulásának kockázatát, segít megőrizni a testsúlyt (Biddle, Gorely és Stensel 2004, Batman 2012). Gyermekek- és serdülőkorban a rendszeres mozgás elengedhetetlen az egészséges növekedéshez, és a szellemi teljesítőképeséget, valamint a társas kapcsolatokat (Allison, Adlaf és munkatársai 2005; Strong, Malina és munkatársai 2005; Németh és Költő 2011) is kedvezően befolyásolja.

Bárhová tekintünk a fejlett világban, a serdülőkorúak 80%-ának fizikai aktivitása nem éri el a kívánt szintet (Hallal, Andersen és munkatársai 2012). Ennek megfelelően hazánkban is kevés időt fordítanak a fiatalok rendszeres sportolásra (Németh és Költő, 2011), csak 20%-uk mozog naponta legalább egy órát közepes intenzitással.

Az „Ifjúság” kutatás (2016) keretében megkérdezett fiatalok válaszai alapján az iskolán kívüli rendszeres sporttevékenységet végzők aránya nem változott érdemben 2012 óta. A fiatalok alig 36 százaléka válaszolta azt, hogy a kötelező testnevelésórán kívül is sportol. Ugyanakkor a szabadidő eltöltésében a „képernyős” (telefon, tévé, számítógép, laptop) tevékenységek kapnak meghatározó szerepet (Bauer, Pillók és munkatársai, 2016).

Az időmérleg vizsgálatok szerint az aktív pihenést nyújtó tevékenységekre fordított átlagos napi időkeret a 15-19 éves korosztályban 2010-re 2000-hez képest közel 30%-kal csökkent. Az adatok azt mutatják, hogy míg korábban a fiatalok a szabadon eltölthető idejük 13,7%-át (44 perc) töltötték aktív elfoglaltságokkal, addig 2010-ben már csak a 10,0%-át, azaz átlagosan napi 31 percet (Bittner 2013).

A különböző mozgásszegény viselkedésformák egymástól függetlenül is kifejtik az egészséget károsító hatásait. A mobiltelefonok, számítógépek előtt töltött idő a mozgásszegény életforma leggyakoribb eleme, a második leggyakoribb a passzív utazás, amely ugyanúgy negatívan befolyásolja a kardiorespiratórikus állóképességet. A kutatások igazolták, hogy azok a gyerekek, akik aktív módon (gyalog, biciklivel) közlekednek az iskolába, a testnevelés órákon és a szünetekben is aktívabbak. (Sandercock és Ogunleye 2012).

Az Európai Unióban, 2009-ben végzett „Youth in Europe” tanulmány is rögzíti, hogy a serdülőkor az a periódus, amikor megalapozódnak a felnőttkori szabadidő eltöltési, valamint étkezési szokások.

Kutatók rámutattak, hogy a serdülők szervezett sporttevékenységben való részvétele csökkenti annak valószínűségét, hogy egészségtelen életmódbeli szokásokat vegyenek fel (Torsveit, Johansen és munkatársai 2018). Ez az életkor egy olyan periódus, ahol viselkedési minták könnyen befolyásolhatók és könnyen rögzülnek.

Épp ezért rendkívül fontos, hogy a kamaszok olyan egészséges szokásokat alakítsanak ki, amelyek majd meghatározzák felnőttkori viselkedésmódjukat (González-Valero, Ubago-Jiménez és munkatársai 2019).

A kamaszkor az az időszak, amelynek során a gyermekből felnőtt válik, a hormonális változások eredményeként a serdülő hajlamos nagy érzelmi ingadozásokra és kockázatos viselkedésformák kipróbálására. A testi átalakulás mellett az idegrendszer is változáson megy át, az önértékelés, az énkép, a kortársakhoz való viszonyulás kialakítása, az önálló döntéshozatal és felelősségvállalás megkezdése sokszor stresszes, frusztráló helyzetekkel, érzésekkel párosul. Mindezen változások következtében a kamaszok érzelmileg sebezhetőek és akár egészségveszélyeztető magatartásformákat is kialakíthatnak (Költő és Zsiros 2013).

A hazai kutatások megállapították, hogy a mai magyar társadalom serdülőinek egészségmagatartása nagymértékben fejlesztésre szorul. Ugyanakkor úgy látszik, hogy a közoktatás is jelentős szerepet kell, hogy vállaljon az iskoláskorúak egészségkockázati magatartásának mérséklését eredményező programok kidolgozásában és megvalósításában (Ember 2018).

A fentiekben elemzett probléma megoldásának egyik legfontosabb színtere az iskolai testnevelés és az iskolában szervezett keretek között végzett fizikai aktivitás lehet. Ugyanakkor kutatások arra az eredményre jutottak, a szakképzésben részt vevők iskolai fizikai aktivitáshoz való hozzáállása rosszabb, mint gimnáziumi társaiké (Abildsnes, Rohde és munkatársai 2017).

A hatékony oktatáshoz a személyi és a tárgyi feltételek egyaránt szükségesek. A Magyar Testnevelő Tanárok Országos Egyesülete 2013-ban, a magyarországi iskolák tornaterem-ellátottságra vonatkozó vizsgálata során megállapította, hogy az intézmények 20%-ában nincs semmilyen fedett létesítmény, amely alkalmas lenne a testnevelés tanítására. Az eredmények azt mutatták, hogy a 2014/2015-ös tanévben az iskolai testnevelés-oktatásának infrastrukturális ellátottsága mind mennyiségi, mind minőségi értelemben elmarad az elvárásoktól. Megállapítható volt, hogy minden régió tekintetében szükséges a már meglévő tornatermek felújítása mellett, új multifunkcionális helyiségek építése is (Vass, Molnár és munkatársai 2015).

Korábbi tanulmányainkban megvizsgáltuk a magyarországi sportiskolák (Balatoni, Kith és munkatársai 2016), valamint a gimnáziumok (Szépné, Katona és munkatársai 2017) testneveléshez szükséges infrastruktúrájának helyzetét. Jelen kutatásunk során arra voltunk kíváncsiak, hogy a hazai szakiskolák tornatermi ellátottsága hogyan alakul.

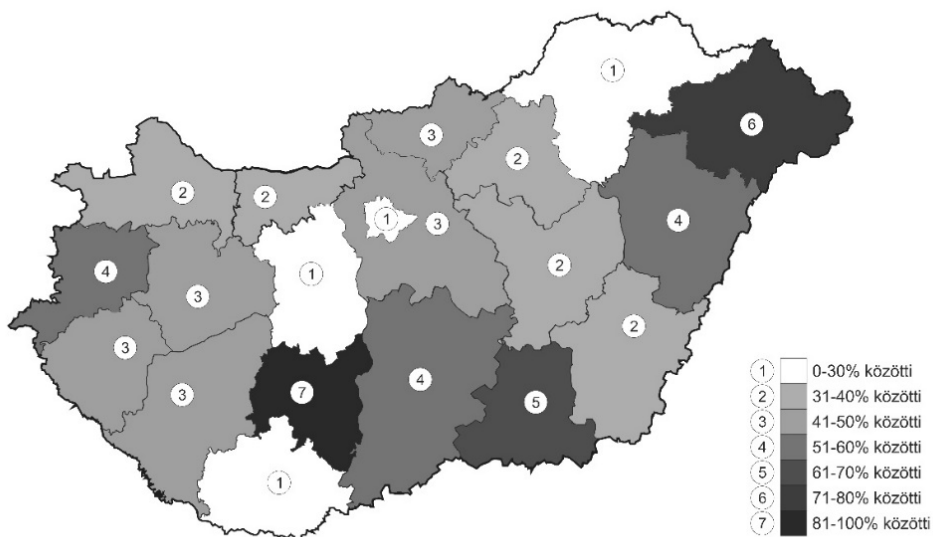
Anyag és módszer

Felmérésünket 2019 tavaszán, telefonos interjú alapján, kérdőíves formában végeztük. Magyarország 19 megyéjében és Budapesten összesen 84 szakiskolát kerestünk meg. Vizsgálatunk során arra kerestük a választ, hogy az egyes szakiskolákban hány darab, milyen méretű tornaterem áll a diákok rendelkezésére, azok párhuzamosan hány osztály befogadására alkalmasak és mikor épültek. Rákérdeztünk arra is, hogy rendelkeznek-e a szakiskolák saját uszodával, valamint hogy milyen délutáni sport-

foglalkozásokat tartanak. Az adatok feldolgozása EvaSys (VSL Inc., Hungary; <http://www.vsl.hu>) programmal történt.

Eredmények

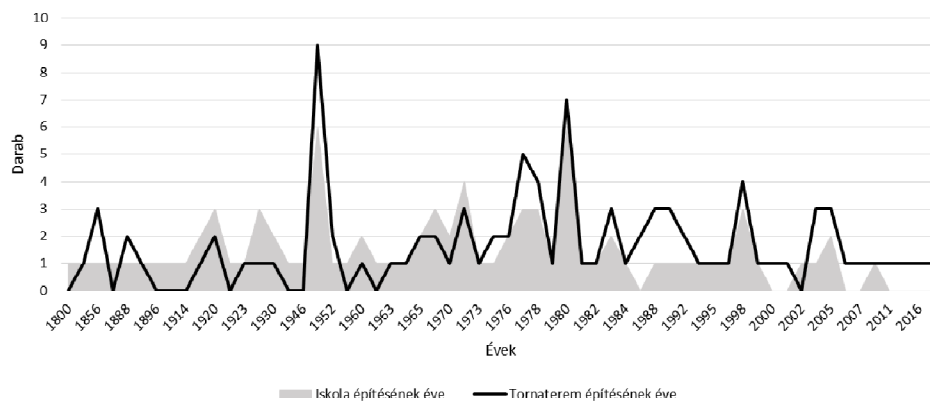
A KSH adatbázisát (2018) használva, Magyarország megyéiben megnéztük a szakiskolák számát és ezt viszonyítottuk az általunk kitöltött kérdőívek számához (1. ábra). Országosan összesen 200 db szakiskola volt található, ebből 84 db szakiskolát tudtunk megkérdezni, ez az iskolák 42%-a. A 2018/2019-es tanévben a teljes tanulói létszám 7169 fő volt, ebből 40% (2879 fő) leány (KSH, 2018).

Forrás: Saját szerkesztés

1. ábra. A felmérésben résztvevő szakiskolák százalékos aránya az országos adatokhoz képest

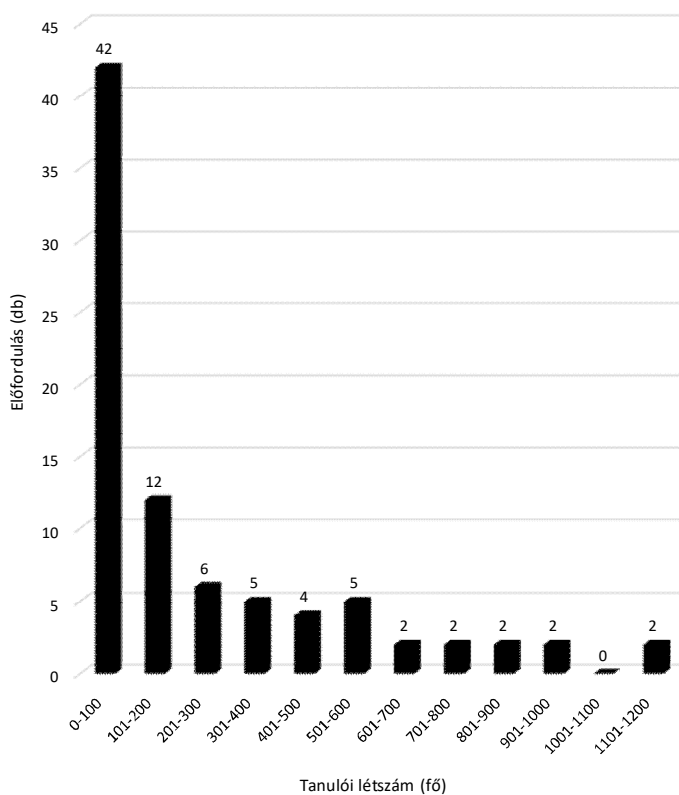
A 2. ábrán közös grafikonon ábrázoltuk a szakiskolák, valamint tornatermek építési idejét. Több olyan időszak is megfigyelhető, amikor több szakiskola és tornaterem épült. A magyarországi gimnáziumok (Szépné, Katona és munkatársai 2017) hasonló adataival összehasonlítva, megállapítható volt, hogy a szakiskolák kisebb hányada rendelkezik tornateremmel. Míg gimnáziumok tekintetében több kiugró építési ciklus is kirajzolódik, addig a szakiskolák tekintetében 2 nagyobb kiugrás figyelhető meg, melyek az 1950-es évek környékére és az 1976-1980-as évek közé tehető.

Forrás: Saját szerkesztés

2. ábra. Szakiskolák épülésének és tornatermeinek épülési idejének összehasonlítása

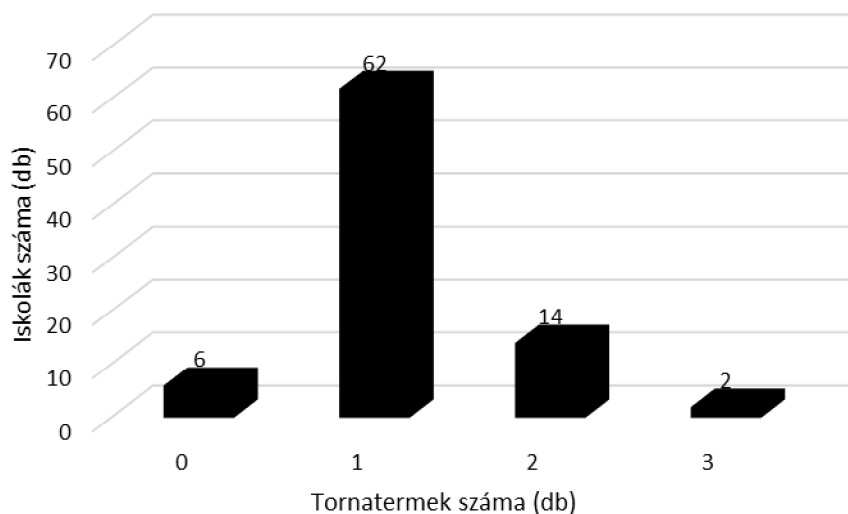
A 3. ábrán a tanulói létszám figyelhető meg. A megkérdezett szakiskolák 50%-ában a tanulói létszám kevesebb, mint 100 fő.

Forrás: Saját szerkesztés

3. ábra. Tanulói létszám megoszlása

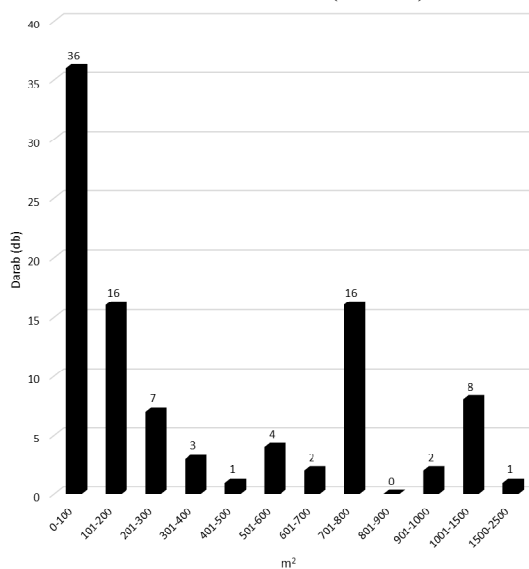
A megkérdezett szakiskolák 74%-a 1 tornateremmel rendelkezik. Az iskolák 7% nem rendelkezik tornateremmel, míg közel 17% 2 db tornateremmel rendelkezik (4. ábra).

Forrás: Saját szerkesztés

4. ábra: Tornatermek számainak megoszlása

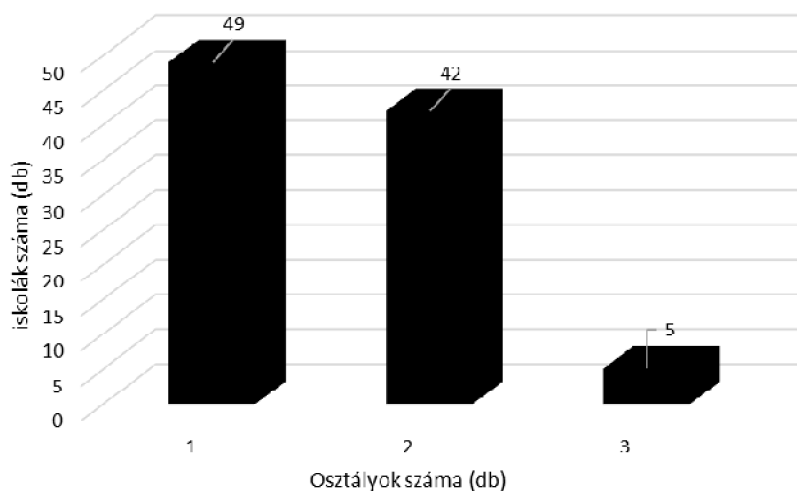
Rákérdeztünk a tornatermek nagyságára is, a szakiskolák 43%-ának 100 m²-nél kisebb nagyságú tornaterme van, míg 19%-uknál 100-200 m², további 19%-uknál 700-800 m² nagyságú tornaterem áll rendelkezésre. (5. ábra)

Forrás: Saját szerkesztés

5. ábra: Tornatermek területének megoszlása

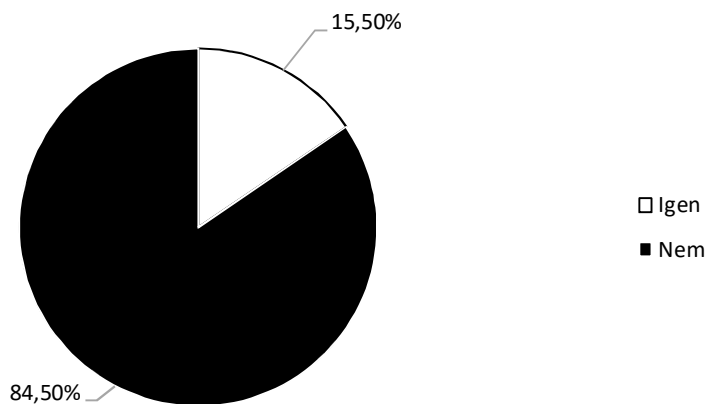
Azt kérdeztük az iskoláktól, hogy párhuzamosan hány osztály befogadására alkalmas a tornatermük. A válaszadó iskolák 58%-ának tornatermei csak egy osztály befogadására alkalmasak (6. ábra).

Forrás: Saját szerkesztés

6. ábra: A tornatermekben párhuzamosan tartózkodni tudó osztályok száma

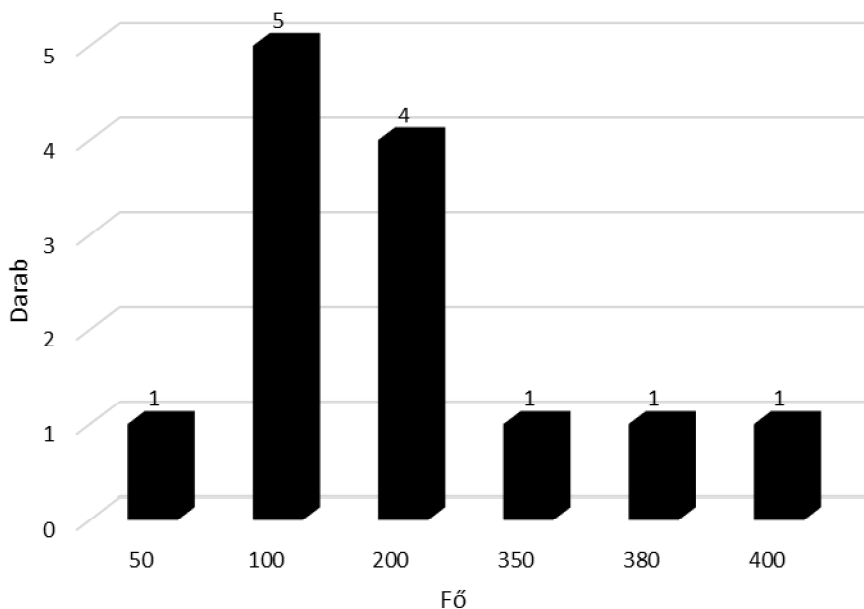
A megkérdezettek szakiskolák tornatermeinek 15,5%-a rendelkezik lelátóval (7. ábra).

Forrás: Saját szerkesztés

7. ábra: Lelátóval rendelkező tornatermek aránya

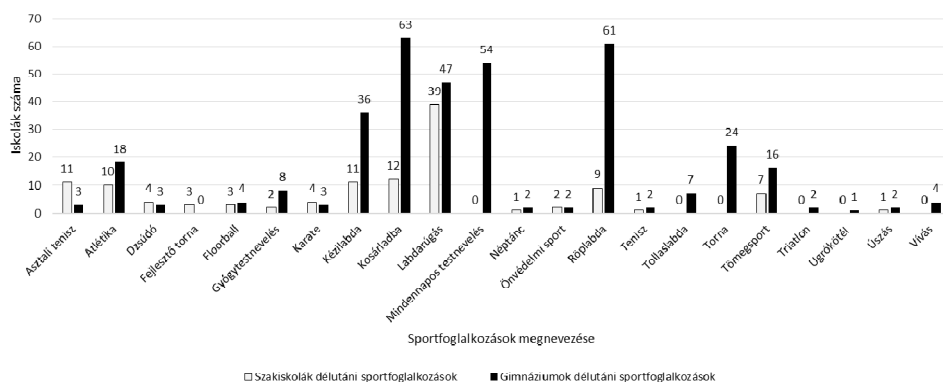
A lelátók kétharmadának befogadó képessége 100 és 200 fő közötti, de találunk 350-400 fő befogadására alkalmas emelvényt is (8. ábra).

Forrás: Saját szerkesztés

8. ábra: Lelátók befogadó képességének alakulása

Délutáni sportfoglalkozást a megkérdezett iskolák 66,7%-ában tartanak. Megvizsgáltuk a délutáni sportfoglalkozások megoszlását is, melyet összevetettünk a gimnáziumok esetében (Szépné, Katona és munkatársai 2017) kapott válaszokkal. A grafikonon megfigyelhető (9. ábra), hogy mindkét iskola típusnál a labdajátékok a leggyakoribb sportágak, azonban a gimnáziumoknál délutáni foglalkozásként sok esetben fordul elő a mindennapos testnevelés is. Az iskolák közül két intézmény választotta azt, hogy saját uszodával rendelkezik.

Forrás: Saját szerkesztés

9. ábra: Délutáni foglalkozások megoszlása

Összegzés

Számos tanulmány mutatott rá arra, hogy a sportolási szokások fiatal korban történő alakítása jelentősen befolyásolja a felnőttkori hozzáállást. Emiatt fontos előrelépés volt 2012-ben, a köznevelési törvény módosításával a mindennapos testnevelés bevezetése Magyarországon. Ehhez szervesen kapcsolódik a Nemzeti Sportstratégiában (2007) megfogalmazott tornaterem építési program, amelynek keretében 100 új létesítmény építése került célkitűzésként meghatározásra.

A nappali rendszerű oktatásban, 200 szakiskolában és készségfejlesztő iskolában 7,188 ezren tanulnak a 2018/2019-es tanévben, hazánkban (Hagymási és Könyvesi, 2018), megyénként 150 és 650 fő között változik a tanulói létszám.

Kutatásunk során 84 szakiskola adatait elemeztük. Az iskolák 16,66% rendelkezik 2 tornateremmel, ugyanakkor 7,0%-uknál nincs külön terem a testnevelés-órák megtartásához. A tornatermek 43%-a 1 osztály, 44%-a 2 osztály párhuzamos befogadására alkalmas. A délutáni sportfoglalkozások leggyakoribb sportágai a labdajátékok.

Megállapítható, hogy a sportolásra alkalmas szintér még közel sem elegendő, így mindenképpen fontos az iskolák sportfoglalkozásokat lehetővé tevő infrastruktúrájának a fejlesztése Magyarországon a jövőben is.

Irodalomjegyzék

1. Abildsnes E., Rohde G., Berntsen S., Stea T. H. (2017): Fun, influence and competence - a mixed methods study of prerequisites for highschool students' participation in physical education. *BMC Public Health* (17) 1: 241. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4154-6>
2. Allison, K. R., Adlaf, E. M., Irving, H. M., Hatch, J. L., Smith, T. F., Dwyer, J. J. M., Goodman, J. (2005): Relationship of vigorous physical activity to psychological distress among adolescents. *Journal of Adolescent Health* (37): 164–166. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2004.08.017>
3. Balatoni Ildikó, Kith Nikoletta, Kosztin Nikolett, Csernoch László (2016): The system of sports schools in respect with youth-training in Hungary. *Journal of Education, Health and Sport* (13): 42-53. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.232934>
4. Batman D. C. (2012): Hippocrates: 'Walking is man's best medicine!' *Occupational Medicine* (62):320–324. DOI: <https://doi.org/10.1093/occmed/kqs084>
5. Bauer Béla, Pillók Péter, Ruff Tamás, Szabó Andrea, Szanyi F. Eleonóra, Székely Levente (2017): Ezek a mai magyar fiatalok! Magyar Ifjúság Kutatás 2016. Az ifjúság kutatás első eredményei. Budapest. Magyar Ifjúság Kutatás 2017.
6. Biddle S. J. H., Gorely T., Stensel D. J. (2004): Health-enhancing physical activity and sedentary behaviour in children and adolescents, *Journal of Sports Sciences* (22), 8: 679-701 DOI: <https://doi.org/10.1080/02640410410001712412>

7. Bittner Zoltán (2013): A 15-29 éves korosztály tevékenység szerkezete az időmérleg-vizsgálatok tükrében. Pécs. Pécsi Tudományi Egyetem.
8. Ember Zsolt (2018): Serdülőkorúak egészségmagatartása a negatív életesemények, a társas támogatottság, valamint a protektív és kockázati magatartások vonatkozásában. *Acta Medicinae et Sociologica* (9), 26: 21-44. DOI: <https://doi.org/10.19055/ams.2018.9/26/2>
9. Eurostat (2009): Youth in Europe. A statistical portrait. Luxembourg. European Communities.
10. González-Valero G., Ubago-Jiménez JL., Ramírez-Granizo I. A., Puertas-Molero P. (2019): Association between Motivational Climate, Adherence to Mediterranean Diet, and Levels of Physical Activity in Physical Education Students. *Behavioral Sciences* (9) 4: 37. DOI: <https://doi.org/10.3390/bs9040037>
11. Hagymásy Tünde, Könyvesi Tibor (2018): Köznevelési statisztikai évkönyv 2016/2017. Emberi Erőforrások Minisztériuma Köznevelésért Felelős Helyettes Államtitkárság, Budapest
12. Hallal P. C., Andersen LB., Bull F. C., Guthold R., Haskell W., Ekelund U. (2012): Global physical activity levels: surveillance progress, pitfalls, and prospects. *Lancet* (380), 9838: 247-257. DOI: [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(12\)60646-1](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(12)60646-1)
13. Költő András, Zsiros Emese (2013): Serdülők lelki egészsége –A magyar iskoláskorú fiatalok mentális egészségének alakulása 2002 és 2010 között. *Educatio* (2): 187-200.
14. KSH adatok (2018): <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/okt1819.pdf> (Letöltve: 2019. 04.03.)
15. Mikulán Rita, Keresztes Noémi, Pikó Bernadett (2010): A sport mint védőfaktor: fizikai aktivitás, egészség, káros szenvedélyek. In: Pikó Bernadett [szerk.], Védőfaktorok nyomában. A káros szenvedélyek megelőzése és egészségfejlesztés serdülőkorban. Budapest, L'Harmattan. 115-130.
16. Németh Ágnes, Költő András (2011): Serdülőkorú fiatalok egészsége és életmódja 2010, Az Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása című, az Egészségügyi Világszervezettel együttműködésben zajló nemzetközi kutatás 2010. évi felméréséről készült nemzeteti jelentés. Budapest. Országos Gyermekegészségügyi Intézet.
17. Pikó Bettina, Keresztes Noémi (2007): Sport, lélek, egészség. Akadémiai Kiadó, Budapest.
18. Sandercock G. R., Ogunleye A. A. (2012): Screentime and passive school travel as independent predictors of cardiorespiratory fitness in youth. *Preventive Medicine*. (54), 5: 319-322. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ympmed.2012.03.007>
19. Strong W. B., Malina R. M., Blimkie C. J. R., Daniels S. R., Dishman R. K., Gutin B., Hergenroeder A. C., Must A., Nixon P. A., Pivarnik J. M., Rowland T., Trost S., Trudeau F. (2005). Evidence based physical activity for school-age youth. *The Journal of Pediatrics*, (146): 732–737. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2005.01.055>

20. Szépné Varga Henrietta, Katona Éva, Páll Dénes, Balatoni Ildikó (2017): Infrastructural background of physical education in Hungarian highschools. *Apstract* (11), 3-4: 31-36. DOI: <https://doi.org/10.19041/apstract/2017/3-4/5>
21. Torstveit M.K., Johansen B.T., Haugland S.H., Stea T. H.(2018): Participation in organized sports is associated with decreased likelihood of unhealthy lifestyle habits in adolescents. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports* (28), 11: 2384-2396. DOI: <https://doi.org/10.1111/sms.13250>
22. Vass Zoltán, Molnár László, Boronyai Zoltán, Révész László, Csányi Tamás (2015): Zöld könyv; A Testnevelés az Egészségfejlesztésben. Stratégiai Intézkedések (T.E.S.I. 2020) szakpolitikai stratégia helyzetelemző tanulmánya; Magyar Diáksport Szövetség
23. 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
24. 65/2007. (VI. 27.) OGY határozat a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról